

**KONFERENCJA W SPRAWIE
PRZYSTĄPIENIA DO UNII
EUROPEJSKIEJ
– CZARNOGÓRA –**

**Bruksela, 15 grudnia 2025 r.
(OR. en)**

AD 22/25

LIMITE

CONF-ME 9

DOKUMENT AKCESYJNY

Dotyczy: WSPÓLNE STANOWISKO UNII EUROPEJSKIEJ
– Rozdział 11: Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

WSPÓLNE STANOWISKO UNII EUROPEJSKIEJ

Rozdział negocjacyjny 11: Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

Niniejsze stanowisko Unii Europejskiej opiera się na jej ogólnym stanowisku przygotowanym na konferencję akcesyjną z udziałem Czarnogóry (AD 23/12 CONF-ME 2/12) i podlega zasadom negocjacyjnym zatwierdzonym w tym stanowisku ogólnym, a zwłaszcza zasadom następującym:

- opinie wyrażone przez którąkolwiek ze stron na temat określonego rozdziału negocjacyjnego w żaden sposób nie przesądzają o stanowisku, które może zostać przyjęte w sprawie pozostałych rozdziałów;
- porozumień – nawet częściowych – osiągniętych w trakcie negocjacji nad kolejno omawianymi rozdziałami nie należy uznawać za ostateczne, dopóki nie zostanie osiągnięte porozumienie ogólne;
- oraz wymogom określonym w pkt 24, 28, 41 i 44 ram negocjacyjnych.

Odnotowując, że przed przystąpieniem mogą wejść w życie dodatkowe akty należące do unijnego dorobku prawnego, UE zachęca Czarnogórę, aby kontynuowała proces dostosowywania swojego ustawodawstwa do tego dorobku i do dnia przystąpienia zapewniła jego skuteczne wdrożenie i egzekwowanie, w szczególności jeśli chodzi o uruchomienie agencji płatniczej i zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli (ZSZiK); zachęca też Czarnogórę do opracowania – jeszcze przed przystąpieniem – polityk i instrumentów, które w jak największym stopniu będą spójne z politykami i instrumentami UE.

UE odnotowuje, że w swoich stanowiskach negocjacyjnych AD 2/16 CONF-ME 2 oraz AD 19/25 CONF-ME 6 Czarnogóra akceptuje unijny dorobek prawny dotyczący rozdziału 11 obowiązujący na dzień 1 września 2025 r. oraz że deklaruje gotowość do wprowadzenia go w życie przed dniem przystąpienia do UE, występuje jednak z szeregiem wniosków o zastosowanie środków przejściowych i o odstępstwa.

UE podkreśla, że odpowiednie wykorzystanie, kontrola, monitorowanie i ocena pomocy UE w okresie przedakcesyjnym będą stanowiły jeden z podstawowych wskaźników określających zdolność Czarnogóry do wdrożenia przepisów o kontroli finansowej należących do unijnego dorobku prawnego w odniesieniu do przedmiotowego rozdziału negocjacyjnego.

Odpowiadając całościowo na wnioski Czarnogóry dotyczące okresów przejściowych, UE przypomina o swoim ogólnym stanowisku negocjacyjnym, zgodnie z którym środki przejściowe mają charakter wyjątkowy, są ustalane na określony czas i w ograniczonym zakresie i towarzyszy im plan wyraźnie określający etapy stosowania unijnego dorobku prawnego. Środki przejściowe nie mogą polegać na wprowadzaniu zmian do zasad lub polityk UE, zaburzać ich właściwego funkcjonowania ani prowadzić do istotnych zakłóceń konkurencji.

UE jest zdania, że w akcie przystąpienia należy stwierdzić, iż Rada, stanowiąc większością kwalifikowaną na wniosek Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może wprowadzić dostosowania do postanowień aktu przystąpienia odnoszących się do wspólnej polityki rolnej (WPR), które to dostosowania mogą okazać się niezbędne w wyniku zmiany przepisów unijnych. Takie dostosowania można wprowadzić jeszcze przed dniem przystąpienia.

UE uważa, że akt przystąpienia powinien przewidywać niezbędne podstawy prawne przyjęcia środków przejściowych na warunkach określonych poniżej.

W przypadku gdy dla ułatwienia przejścia z systemu istniejącego w Czarnogórze na system wynikający z zastosowania wspólnej polityki rolnej na warunkach określonych w częściach aktu przystąpienia poświęconych rolnictwu niezbędne są środki przejściowe, Komisja przyjmuje takie środki zgodnie ze stosowną procedurą komitetową. Podejmowanie takich środków powinno być możliwe przez okres trzech lat następujących po dniu przystąpienia, a ich stosowanie jest ograniczone do tego okresu. Należy jednak przewidzieć, że Rada, stanowiąc jednogłośnie na wniosek Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może przedłużyć ten okres.

W przypadku gdy środki przejściowe odnoszą się do wprowadzania w życie instrumentów dotyczących wspólnej polityki rolnej, których nie wymieniono w akcie przystąpienia, a które będą niezbędne w wyniku przystąpienia, zostaną one przyjęte – przed dniem przystąpienia – przez Radę stanowiącą większość kwalifikowaną na wniosek Komisji lub, w przypadku gdy wpływają na instrumenty pierwotnie przyjęte przez Komisję, zostaną one przyjęte przez Komisję zgodnie z procedurami wymaganymi w razie przyjęcia takich instrumentów.

Większość unijnego dorobku prawnego w dziedzinie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich ma bezpośrednie zastosowanie od dnia przystąpienia i dlatego nie jest potrzebna transpozycja. UE podkreśla jednak, że bardzo ważne jest, by Czarnogóra miała zdolność wdrażania i egzekwowania tego dorobku. W celu zapewnienia płynnego wdrażania wspólnej polityki rolnej w momencie przystąpienia Czarnogóra musi wykazać, wystarczająco wcześnie przed przystąpieniem, że ma zdolności administracyjne w zakresie skutecznego wdrażania i egzekwowania unijnego dorobku prawnego. UE wzywa Czarnogórę do kontynuowania wysiłków na rzecz pełnego wdrożenia i egzekwowania unijnego dorobku prawnego dotyczącego rozdziału 11 w sposób zapewniający jego skuteczne i efektywne stosowanie, przy zapewnieniu silnych zabezpieczeń przed korupcją. W związku z tym UE będzie ściśle monitorować postępy w realizacji w szczególności planu wdrażania dotyczącego ustanowienia agencji płatniczej oraz utworzenia zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli (ZSZiK), zgodnie z towarzyszącym mu harmonogramem przedstawionym przez Czarnogórę.

Kwestie horyzontalne

UE przyjmuje do wiadomości, że Czarnogóra dalej dostosowuje swoje przepisy krajowe do unijnego dorobku prawnego, m.in. poprzez przyjęcie 31 lipca 2025 r. ustawy o wdrażaniu środków w ramach polityki rolnej, polityki rozwoju obszarów wiejskich i polityki rybołówstwa; w ustawie tej określono status prawny, mandat i strukturę organizacyjną agencji płatniczej.

Ustawa o rolnictwie i rozwoju obszarów wiejskich stanowi podstawę prawną polityki rolnej Czarnogóry. Ustawa ta reguluje wszystkie kwestie związane z rozwojem i celami polityki rolnej, w tym wsparcie dla sektora i jego warunki, rejestry i wpisy. UE przyjmuje do wiadomości, że do końca 2025 r. mają zostać przyjęte zmiany do tej ustawy w celu dalszego dostosowania przepisów krajowych do unijnego dorobku prawnego.

UE odnotowuje, że Czarnogóra będzie miała jedną agencję płatniczą w dziedzinie rolnictwa, rozwoju obszarów wiejskich i rybołówstwa oraz że przyjęła rozporządzenie w sprawie struktury wewnętrznej tej agencji oraz jej struktury zatrudnienia. Planuje się utworzenie sześciu biur regionalnych, przy czym jedno z nich już funkcjonuje.

UE odnotowuje też, że Czarnogóra przyjęła plan wdrażania dotyczący ustanowienia agencji płatniczej oraz utworzenia zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli (ZSZiK), zgodnie z kryteriami zamykającymi określonymi we wspólnym stanowisku UE (AD 27/16 CONF-ME 13).

UE odnotowuje, że Czarnogóra planuje, by agencja płatnicza i ZSZiK były całkowicie gotowe do działania od dnia przystąpienia. W planie wdrażania Czarnogóra przedstawiła szczegółową strategię jasno określającą wszystkie zadania i działania, które należy podjąć i zakończyć w okresie poprzedzającym przystąpienie. Aby poprzeć realizację tego planu, Czarnogóra solennie zobowiązała się do ciągłego wzmacniania zdolności administracyjnych i wyraźnie określiła odnośne potrzeby budżetowe. UE będzie monitorować działania podejmowane przez Czarnogórę w celu realizacji planu wdrażania i przestrzegania odnośnego harmonogramu.

UE odnotowuje, że ustanowiono elementy zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli (ZSZiK). Aby osiągnąć pełną zgodność z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2116, system wymaga dalszych modernizacji i nowych elementów. Czarnogórski system identyfikacji działek rolnych, którego opracowywanie rozpoczęto w 2018 r., jest dalej rozwijany – planuje się jego modernizację oraz zakup nowych cyfrowych ortofotomap dla całego terytorium. UE przypomina, że zgodnie z planem wdrażania do dnia przystąpienia ustanowiony zostanie system monitorowania obszarów.

UE wyraża uznanie dla osiągnięć Czarnogóry we wdrażaniu unijnego Instrumentu pomocy przedakcesyjnej — Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich (IPARD), który funkcjonuje w tym kraju od 2018 r., i zachęca Czarnogórę do wykorzystania tych osiągnięć w celu zapewnienia zdolności administracyjnych niezbędnych do rozpoczęcia wdrażania unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich w momencie przystąpienia. UE podkreśla, że pełna realizacja wymogów UE w tym obszarze oraz zdolność do prowadzenia kontroli to warunek wstępny umożliwiający stosowanie środków rozwoju obszarów wiejskich, które zaczną kwalifikować się do wsparcia unijnego w momencie przystąpienia.

UE odnotowuje również, że Czarnogóra osiągnęła wystarczające postępy, jeśli chodzi o ustanowienie agencji płatniczej i ZSZiK, w tym systemu identyfikacji działek rolnych, oraz że jest bardzo zdeterminowana, by do dnia przystąpienia przeprowadzić wszystkie działania zapewniające pełne funkcjonowanie tej agencji płatniczej i ZSZiK. UE oczekuje, że Czarnogóra będzie kontynuować działania na rzecz zagwarantowania pełnej operacyjności systemów zarządzania wydatkami i ich kontroli w ramach wspólnej polityki rolnej najpóźniej od dnia przystąpienia Czarnogóry do UE i zapewni przy tym, by płatności docierały wyłącznie do prawowitych beneficjentów.

UE zauważa, że będzie z uwagą monitorować postępy Czarnogóry w tej dziedzinie w najbliższych latach oraz że może zaproponować włączenie do traktatu o przystąpieniu stosownych przepisów ochronnych, tak aby chronić interesy finansowe UE.

UE odnotowuje, że Czarnogóra potwierdziła, iż nie przewiduje problemów ze stosowaniem systemu zarządzania dzielonego ani ze spełnieniem unijnych wymogów odnoszących się do przechowywania w magazynach państwowych i do dyscypliny budżetowej.

UE przyjmuje do wiadomości dostarczone przez Czarnogórę informacje na temat **sieci danych dotyczących poziomu zrównoważenia gospodarstw rolnych (FSDN)**. Nadal prowadzona będzie aktualizacja przepisów w celu dostosowania ich do rozporządzenia (UE) 2023/2674 i rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2024/2746. UE odnotowuje, że poprzez swój Departament Analiz Ekonomicznych i Rynku Ministerstwo Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Wodnej odpowiada za system FSDN, przy czym dane są gromadzone przez ośrodki doradztwa. UE odnotowuje też, że system ten będzie dalej rozwijany, co będzie obejmować m.in. rozszerzenie jego zakresu o dane środowiskowe i społeczne zgodnie z unijnym dorobkiem prawnym.

UE przyjmuje do wiadomości przekazane przez Czarnogórę informacje dotyczące wdrażania **mechanizmów handlowych i środków zarządzania rynkiem** określonych w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013. UE odnotowuje, że unijny dorobek prawny dotyczący tych środków będzie miał zastosowanie do Czarnogóry od dnia przystąpienia do UE, i podkreśla, jak ważne jest, by Czarnogóra zadbała o to, by istniały struktury administracyjne niezbędne do wdrożenia i egzekwowania unijnego dorobku prawnego w tej dziedzinie.

UE podkreśla, że oczekuje się, iż Czarnogóra dostosuje przepisy krajowe do unijnego dorobku prawnego dotyczącego łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych, tak by najpóźniej w dniu przystąpienia dokonała pełnej transpozycji dyrektywy (UE) 2019/633 w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych do prawa krajowego. Wymaga to przyjęcia przepisów zapewniających przynajmniej minimalny poziom ochrony dostawców przewidziany w dyrektywie oraz wyznaczenia właściwego organu (lub właściwych organów) egzekwowania prawa z uprawnieniami określonymi w dyrektywie, czyli uprawnieniami do otrzymywania skarg i prowadzenia odnośnych postępowań wyjaśniających (łącznie z zapewnieniem poufności), działania z urzędu, żądania informacji, przeprowadzania kontroli, nakazania zaprzestania naruszeń i nakładania skutecznych, proporcjonalnych i odstraszcających kar. Czarnogóra powinna również zapewnić współpracę z innymi odpowiednimi organami unijnymi, które w państwach członkowskich UE egzekwują dyrektywę w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych, prowadzić działania uświadamiające dla dostawców i nabywców oraz wprowadzić ustalenia dotyczące monitorowania i sprawozdawczości, tak by stosowne ramy były w pełni operacyjne od pierwszego dnia członkostwa.

UE przyjmuje do wiadomości wnioski Czarnogóry dotyczące prawa do zastosowania **środków ochronnych** w przypadku poważnych zakłóceń rynku, które mogą pojawić się po przystąpieniu do UE. UE uważa, że do problemu należy podejść w podobny sposób jak w przypadku rozszerzenia Unii w 2013 r. (art. 37 aktu przystąpienia Chorwacji).

UE przyjmuje do wiadomości, że do dnia przystąpienia Czarnogóra ustanowi podstawę prawną stosowania zasad **pomocy państwa** w dziedzinie rolnictwa oraz system składania Komisji Europejskiej sprawozdań dotyczących pomocy państwa, zgodnie z unijnym dorobkiem prawnym. UE podkreśla, że wszystkie środki pomocy państwa w dziedzinie rolnictwa muszą być w momencie przystąpienia Czarnogóra do UE zgodne z unijnym dorobkiem prawnym.

UE odnotowuje wnioski Czarnogóry dotyczące możliwości dalszego przyznawania pomocy, która została udostępniona przed przystąpieniem, podczas trzyletniego okresu przejściowego rozpoczynającego się w dniu przystąpienia, jako istniejącej pomocy w rozumieniu art. 108 ust. 1 TFUE. Czarnogóra wskazała dwa programy pomocy państwa w odniesieniu do produkcji mleka surowego i przetwórstwa mleka w gospodarstwach.

UE uważa, że w celu sklasyfikowania – w momencie przystąpienia – danej pomocy jako istniejącej pomocy w rozumieniu art. 1 lit. b) rozporządzenia Rady (UE) nr 2015/1589 i w celu uzyskania obrazu wszystkich rodzajów pomocy państwa mających zastosowanie w Czarnogórze akt przystąpienia powinien przewidywać, że przed dniem przystąpienia Czarnogóra przekaze szczegółowe informacje dotyczące wszystkich środków pomocy państwa, które mają zostać uznane za istniejącą pomoc. UE uważa też, że do rozdziału dotyczącego rolnictwa aktu przystąpienia należy wprowadzić następującą klauzulę szczególną dotyczącą rodzajów pomocy objętych art. 107 i 108 TFUE.

Bez uszczerbku dla procedur dotyczących istniejącej pomocy określonych w art. 108 TFUE, programy pomocy i pomoc indywidualną przyznawaną w odniesieniu do działalności związanej z produkcją, przetwarzaniem lub wprowadzaniem na rynek produktów wymienionych w załączniku I do TFUE, z wyjątkiem produktów rybołówstwa i produktów pochodnych, stosowane w nowym państwie członkowskim przed dniem przystąpienia i mające nadal zastosowanie po tym dniu, uznaje się za istniejącą pomoc w rozumieniu art. 108 ust. 1 TFUE, pod warunkiem że spełnione są następujące warunki:

- Komisja zostaje powiadomiona o środkach pomocy przed dniem przystąpienia. Powiadomienie to zawiera informację na temat podstaw prawnych w odniesieniu do każdego ze środków.
- W przypadku istniejących środków pomocy oraz planów udzielenia lub zmiany pomocy, o których Komisja została powiadomiona przed dniem przystąpienia, za datę powiadomienia Komisji uznaje się dzień przystąpienia. Komisja publikuje wykaz tych rodzajów pomocy.
- Takie środki pomocy uznaje się za pomoc „istniejącą” w rozumieniu art. 108 ust. 1 TFUE do końca trzeciego roku, licząc od dnia przystąpienia.

W razie potrzeby Czarnogóra zmodyfikuje te środki pomocy w celu zapewnienia zgodności z wytycznymi stosowanymi przez Komisję, najpóźniej przed końcem trzeciego roku, licząc od dnia przystąpienia. Po tym terminie każda pomoc, która jest niezgodna z tymi wytycznymi, będzie uznawana za nową pomoc.

UE zauważa, że na podstawie art. 108 TFUE Komisja stale bada wszystkie systemy pomocy istniejące w państwach członkowskich i może w każdej chwili zaproponować odpowiednie środki, które są konieczne ze względu na stopniowy rozwój lub funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Jeśli Komisja stwierdzi – po powiadomieniu i przedstawieniu uwag – że istniejąca pomoc nie jest zgodna z rynkiem wewnętrznym lub że pomoc ta jest nadużywana, podejmuje decyzję o zniesieniu lub zmianie tej pomocy przez dane państwo w określonym terminie. Niezastosowanie się do decyzji Komisji spowoduje wniesienie sprawy bezpośrednio do Trybunału Sprawiedliwości UE.

UE odnotowuje, że kwestię **zapasów produktów rolnych** utrzymywanych w Czarnogórze w dniu przystąpienia do UE należy rozwiązać dwojako, czyli poprzez:

- przejęcie zapasów publicznych przez UE oraz
- włączenie zapasów do swobodnego obrotu, w szczególności w przypadku gdy zapasy te przekraczają zwykły poziom zapasów podlegających przeniesieniu.

UE odnotowuje również, że podobnie jak w przypadku wcześniejszych rozszerzeń krajowe zapasy bezpieczeństwa powinny być z powyższych działań wyłączone, uwzględniając fakt, że mogą one być utrzymywane po przystąpieniu.

UE uważa, że zapasy publiczne utrzymywane w dniu przystąpienia i wynikające ze stosowanej przez Czarnogórę polityki wspierania rynku powinny zostać przejęte przez UE według wartości wynikającej z zastosowania art. 3 ust. 1 lit. e) rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 906/2014 uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do wydatków w zakresie interwencji publicznej. Zapasy publiczne Czarnogóry powinny się kwalifikować jedynie pod warunkiem, że w odniesieniu do danego produktu w momencie przystąpienia realizowane będą w UE interwencje publiczne oraz że zapasy te spełniają odnośne wymogi w zakresie interwencji UE.

UE uważa, że Czarnogóra powinna być obciążana płatnościami do budżetu UE z tytułu wszelkich zapasów (prywatnych oraz publicznych) znajdujących się w swobodnym obrocie w Czarnogórze w dniu przystąpienia, przekraczających poziom, który może być uważany za normalne przeniesienie zapasów. Kwota płatności ustalana jest na poziomie, który odzwierciedla koszty związane ze skutkami nadmiernych zapasów na rynkach produktów rolnych. UE uważa ponadto, że poziom nadmiernych zapasów powinien być określony dla każdego produktu z uwzględnieniem cech każdego produktu i odnośnych rynków oraz przepisów UE mających zastosowanie do tego produktu. UE uważa, że Komisja powinna być upoważniona do wdrożenia i stosowania wyżej wymienionych ustaleń.

Jeśli chodzi o **transakcje spekulacyjne**, UE podkreśla, że do ewentualnych zakłóceń na rynku spowodowanych przesunięciem handlu – wynikającym z transakcji stanowiących nadużycie i przeprowadzanych z wykorzystaniem odmiennych warunków handlu przed przystąpieniem i po przystąpieniu – należy podchodzić ostrożnie, podejmując – najlepiej jeszcze przed przystąpieniem – odpowiednie środki.

UE jest zdania, że kwestię tę należy rozwiązać przez włączenie szczegółowych postanowień o środkach przejściowych, w szczególności przewidujących zasady dotyczące transakcji przywozu i wywozu będących w toku w momencie przystąpienia oraz zasady dotyczące opodatkowania posiadaczy nadwyżek zapasów lub, w stosownych przypadkach, o podobnych środkach przejściowych przyjętych w odniesieniu do niektórych sektorów.

WPR – rodzaje interwencji (płatności bezpośrednie, interwencje sektorowe, rozwój obszarów wiejskich)

UE przyjmuje do wiadomości wnioski Czarnogóry dotyczące puli środków finansowych na płatności bezpośrednie.

UE podkreśla, że przydziały Czarnogóry **na płatności bezpośrednie**, a także na **interwencje sektorowe i rozwój obszarów wiejskich** będą stanowić część ogólnych elementów budżetowych dla Czarnogóry i zostaną omówione w ramach rozdziału 33 unijnego dorobku prawnego, przy czym, w razie potrzeby, zaplanowane zostaną dalsze rozwiązania przejściowe.

UE przyjmuje do wiadomości, że Czarnogóra oczekuje, iż roczna unijna pomoc finansowa na niektóre rodzaje interwencji, która ma zostać przydzielona zgodnie z art. 88 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2115/2021 i załącznikiem VII do niego, zostanie obliczona na podstawie danych z lat 2014–2024 dotyczących:

- a) obszarów zarejestrowanych jako winnice w systemie identyfikacji działek rolnych w dniu przystąpienia Czarnogóry do UE;
- b) danych ze spisu rolnego z 2024 r. dotyczących obszarów winnic pod uprawę odmian winorośli;
- c) produkcji wina w poszczególnych latach gospodarczych.

UE podkreśla, że przydziały Czarnogóry **na interwencje sektorowe w sektorze wina** będą stanowić część ogólnych elementów budżetowych dla Czarnogóry i zostaną omówione w ramach rozdziału 33 unijnego dorobku prawnego.

UE przyjmuje do wiadomości wniosek Czarnogóry o przyznanie okresu przejściowego w celu osiągnięcia minimalnego udziału w całkowitym wkładzie Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) przeznaczonym na systemy na rzecz klimatu, środowiska i dobrostanu zwierząt na podstawie art. 31 rozporządzenia (UE) 2021/2115, przy czym proponowany harmonogram stopniowego zwiększania tego udziału jest następujący:

- 10% w roku przystąpienia,
- 15% rok po przystąpieniu,
- 20% dwa lata po przystąpieniu,
- 25% trzy lata po przystąpieniu.

UE uważa, że wniosek ten jest możliwy do zaakceptowania, ale podkreśla, że ostateczny sposób wdrażania – w momencie przystąpienia Czarnogóry do UE – może zostać poddany przeglądowi na podstawie wyników dyskusji w sprawie WPR po 2027 r.

UE przyjmuje do wiadomości wniosek Czarnogóry o przyznanie okresu przejściowego w celu wdrożenia art. 96 rozporządzenia (UE) 2021/2115 dotyczącego maksymalnego poziomu wynoszącego 13% na wsparcie dochodów związane z produkcją; Czarnogóra wnosi o to, aby zezwolić jej na przydzielanie do 30% całkowitej kwoty przez trzy lata, licząc od dnia przystąpienia.

UE uważa, że wniosek ten jest możliwy do zaakceptowania, ale podkreśla, że ostateczny sposób wdrażania – w momencie przystąpienia Czarnogóry do UE – może zostać poddany przeglądowi na podstawie wyników dyskusji w sprawie WPR po 2027 r.

UE przyjmuje do wiadomości wnioski Czarnogóry o to, by minimalny udział w całkowitym wkładzie EFRROW zarezerwowanym na projekt **LEADER** wynosił 3%, a nie 5%, jak określono w art. 92 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/2115.

UE uważa, że wniosek ten jest możliwy do zaakceptowania, ale podkreśla, że ostateczny sposób wdrażania – w momencie przystąpienia Czarnogóry do UE – może zostać poddany przeglądowi na podstawie wyników dyskusji w sprawie WPR po 2027 r.

UE przyjmuje do wiadomości wnioski Czarnogóry o przyznanie okresów przejściowych w celu stopniowego wprowadzenia przepisów dotyczących warunkowości zgodnie z art. 12 i 13 rozporządzenia (UE) 2021/2115 dotyczących wymogów podstawowych w zakresie zarządzania (SMR 1, 2, 3 i 4) oraz norm dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (normy GAEC 2 i 8), wymienionych w załączniku III, w odniesieniu do wymogów, które rolnicy muszą spełnić, aby nabyć prawo do otrzymywania płatności bezpośrednich zgodnie z przepisami dotyczącymi warunkowości, przy zastosowaniu następującego harmonogramu:

- Wymogi określone w normie GAEC 2 (ochrona terenów podmokłych i torfowisk) – rok, licząc od dnia przystąpienia.
- Wymogi określone w normie GAEC 8 (minimalny udział powierzchni użytków rolnych przeznaczonych na obszary lub obiekty nieprodukcyjne) – rok, licząc od dnia przystąpienia.
- Wymogi określone w SMR 1, 2, 3 i 4 (środowisko i zmiana klimatu związane z wodą, różnorodność biologiczna i krajobraz) – trzy lata, licząc od dnia przystąpienia. Pozostaje to bez uszczerbku dla dostosowania przepisów do obowiązków wynikających z unijnego dorobku prawnego w odniesieniu do odpowiednich rozporządzeń.

UE uważa, że zasada tego stopniowego wprowadzania wymogów jest możliwa do zaakceptowania, ponieważ ułatwiłaby wprowadzenie warunkowości w Czarnogórze, a postulowany okres przejściowy nie przekracza trzech lat. UE podkreśla, że ostateczne sposoby wdrażania – w momencie przystąpienia Czarnogóry do UE – mogą zostać poddane przeglądowi na podstawie wyników dyskusji w sprawie WPR po 2027 r.

UE przyjmuje do wiadomości, że Czarnogóra wnosi o to, by na jej terytorium wyznaczyć **obszary z ograniczeniami naturalnymi (lub innymi szczególnymi ograniczeniami)** w oparciu o dokument z 2017 r. pt. „Analiza obszarów z ograniczeniami naturalnymi w rolnictwie i projekt obliczeń (przygotowanie obliczenia)”.

UE uważa, że wniosek ten jest możliwy do zaakceptowania.

Wspólna organizacja rynków

UE odnotowuje stałe postępy Czarnogóry w dostosowywaniu krajowego ustawodawstwa do unijnego dorobku prawnego dotyczącego wspólnej organizacji rynków we wszystkich sektorach, w tym sektorze wina, oliwy z oliwek i miodu oraz norm handlowych. W sektorze wina prace nad elektronicznym rejestrem winnic zgodnie z art. 145 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 są bliskie ukończenia; poczyniono postępy w zakresie certyfikacji win w ramach systemu chronionych nazw pochodzenia / chronionych oznaczeń geograficznych (ChNP/ChOG). Osiągnięto postępy, jeśli chodzi o usprawnianie mechanizmów sprawozdawczości cenowej i mechanizmów rynkowych; UE odnotowuje też, że Czarnogóra dalej dostosowuje swoje ustawodawstwo w innych dziedzinach, takich jak organizacje producentów i organizacje międzybranżowe, program dla szkół i klasyfikacja tusz. UE podkreśla, jak ważne jest osiągnięcie pełnej zgodności z rozporządzeniem (UE) nr 1308/2013 do dnia przystąpienia i zapewnienie zdolności administracyjnych do jego wdrożenia i egzekwowania.

UE odnotowuje, że od dnia przystąpienia Czarnogóra będzie miała możliwość korzystania z finansowania unijnego na rzecz programu dla szkół, który ma służyć usprawnieniu dystrybucji produktów rolnych i poprawie nawyków żywieniowych dzieci.

UE przyjmuje do wiadomości wniosek Czarnogóry o włączenie produktu pod nazwą „**kajmak**” do części III załącznika VII do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013.

UE uważa, że wniosek ten jest możliwy do zaakceptowania.

UE przyjmuje do wiadomości wniosek Czarnogóry o możliwość włączenia jej **obszarów uprawy winorośli** do dodatku I do załącznika VII do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013. UE podkreśla, że klasyfikacja w regionach uprawy winorośli w UE powinna być określona przed datą przystąpienia na podstawie obiektywnych danych i kryteriów w celu zagwarantowania producentom wina w Czarnogórze pewności prawa w zakresie operacji wzbogacania i odkwaszania.

UE uznaje, że Czarnogóra dostarczyła szczegółowe informacje kartograficzne (szczegółową mapę) za okres co najmniej 10 lat dotyczące poszczególnych głównych obszarów uprawy winorośli; informacje te obejmują kompletne dane klimatologiczne, średnie miesięczne temperatury, ewentualne wskaźniki bioklimatyczne, wysokość bezwzględną, na której leżą winnice, szerokość geograficzną, zawartość cukru i kwasowość moszczu winogronowego oraz minimalną naturalną zawartość alkoholu. Wniosek opiera się na obiektywnej i popartej ugruntowanymi dowodami naukowymi ocenie podziału na strefy geograficznych obszarów uprawy winorośli, z uwzględnieniem gleby, klimatu i innych czynników związanych z pojęciem „terroir”, takich jak gleba, klimat, krajobraz, różnorodność biologiczna i ich interakcje ze stosowanymi praktykami winiarskimi i enologicznymi.

UE odnotowuje, że na podstawie informacji przekazanych przez Czarnogórę można uznać, iż wniosek o możliwość włączenia obszarów uprawy winorośli w Czarnogórze do dodatku I do załącznika VII do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 jest możliwy do zaakceptowania w następujący sposób:

w strefie uprawy winorośli B:

- w Czarnogórze: obszary uprawy winorośli położone w regionie Nudo;

w strefie uprawy winorośli C II:

- w Czarnogórze: obszary uprawy winorośli położone w następujących podregionach:

w regionie Crnogorski basen Skadarskog jezera: Crmnica, Podgorički, Bjelopavlići, Riječka nahija, Katunska nahija, Kući, Piperi;

w regionie Pobrzeże Czarnogórskie (*Crnogorsko primorje*): Ulcinj, Zatoka Kotorska, Bar-Budva.

UE podkreśla, że dodatek 1 do załącznika VII do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 zawiera jedynie wykaz obszarów uprawy winorośli w państwach członkowskich, w których prowadzi się produkcję wina do celów komercyjnych.

UE przyjmuje do wiadomości wykaz **odmian winorośli** sklasyfikowanych przez Czarnogórę do celów stosowania art. 81 i art. 120 ust. 2 lit. b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013. Zgodnie z art. 50 ust. 1 lit. g) rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/273 państwa członkowskie zgłaszają Komisji odmiany winorośli, których dotyczy stosowanie art. 81 i art. 120 ust. 2 lit. b) rozporządzenia (UE) nr 1308/2013. Zgodnie z art. 51 ust. 2 rozporządzenia (UE) 2018/273 Komisja publikuje wykaz odmian winorośli sklasyfikowanych przez Czarnogórę.

UE przyjmuje do wiadomości, że Czarnogóra zamierza starać się o ochronę poniższych **określeń tradycyjnych w odniesieniu do win** o chronionych nazwach pochodzenia lub chronionych oznaczeniach geograficznych zgodnie z rozporządzeniem delegowanym Komisji (WE) nr 2019/33 i rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) 2019/34:

- „arhivsko vino” (wino rocznikowe)
- „rezervisano” (wino rezerwowe)
- „probirna berba” (wino z wyselekcjonowanych zbiorów).

UE zwraca się do Czarnogóry o przedłożenie Komisji wniosku o objęcie ochroną określeń tradycyjnych, które spełniają warunki określone w rozdziale III rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2019/33, zgodnie z art. 21 rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2019/34.

UE przyjmuje do wiadomości, że Czarnogóra spodziewa się wprowadzenia zmian w załączniku IV do rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2019/33 w odniesieniu do jej nazwy zgodnie ze zmianą statusu Czarnogóry jako państwa z 21 maja 2006 r.

Polityka jakości

UE przyjmuje do wiadomości, że Czarnogóra dalej dostosowuje swoje ustawodawstwo do unijnego dorobku prawnego w tej dziedzinie. UE odnotowuje też, że Czarnogóra przyjęła krajowe przepisy dotyczące rejestracji nazw jako nazwy pochodzenia, oznaczenia geograficzne lub gwarantowane tradycyjne specjalności lub określenia jakościowe stosowane fakultatywnie. Obecnie 12 nazw produktów rolnych jest chronionych na poziomie krajowym. Krajowa jednostka certyfikująca Monteorganica została akredytowana w maju 2024 r. zgodnie z normą MEST EN ISO/IEC 17065:2020. Czarnogóra będzie kontynuować działania mające na celu pełne dostosowanie przepisów oraz dalsze wzmocnienie ich egzekwowania i kontroli pod kątem ochrony oznaczeń geograficznych.

UE przyjmuje do wiadomości, że Czarnogóra wnosi o zezwolenie na włączenie **nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych** chronionych w sektorze wina zgodnie z procedurą krajową Czarnogóry, a także o wpisanie ich do elektronicznego rejestru Komisji Europejskiej (e-Ambrosia) zgodnie z art. 22 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1143 w następujący sposób: ChOG „Crnogorski basen Skadarskog jezera”; ChNP „Crmnica”; ChNP „Podgorički subregion”; ChNP „Bjelopavlići”; ChNP „Riječka nahija”; ChNP „Katunska nahija”; ChNP „Kuči”; ChNP „Piperi”; ChOG „Crnogorsko primorje”; ChNP „Ulcinj”; ChNP „Boka Kotorska”; ChNP „Bar-Budva” i ChNP „Nudo”.

UE zwraca się o ukończenie procesu rejestracji na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1143.

UE zwraca się do Czarnogóry o złożenie wniosków o rejestrację wyżej wymienionych nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych, które są już objęte ochroną w Czarnogórze, jako chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1143. Czarnogóra może złożyć wnioski zgodnie z art. 14 ust. 2 nie później niż w dniu przystąpienia.

UE przyjmuje do wiadomości, że przed przystąpieniem Czarnogóra wyjaśni, których z tradycyjnych określeń należy używać w odniesieniu do poszczególnych chronionych nazw pochodzenia.

UE podkreśla, że zgodnie z procedurą określoną w art. 92 rozporządzenia (UE) 2024/1143 krajowa ochrona oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia stosowana w dniu przystąpienia Czarnogóry do UE może być kontynuowana przez dwanaście miesięcy od tego dnia. Nie później niż 12 miesięcy po dniu przystąpienia do UE Czarnogóra może przedłożyć te oznaczenia geograficzne i nazwy pochodzenia objęte ochroną krajową do rejestracji na poziomie unijnym. W przypadku gdy wniosek o rejestrację zostaje przekazany Komisji przed upływem wyżej wymienionego terminu, taka ochrona krajowa wygasa w dniu podjęcia decyzji o rejestracji (lub, w razie odrzucenia wniosku, w momencie wykorzystania wszystkich środków zaskarżenia). Za skutki takiej ochrony krajowej, w przypadku gdy nazwa nie jest zarejestrowana na poziomie unijnym, wyłączną odpowiedzialność ponosi Czarnogóra. UE podkreśla, że od dnia przystąpienia do UE Czarnogóra musi zapewnić ochronę oznaczeń geograficznych, nazw pochodzenia i gwarantowanych tradycyjnych specjalności zarejestrowanych na poziomie unijnym.

Rolnictwo ekologiczne

UE odnotowuje, że poprzez zapewnienie zgodności z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 Czarnogóra dodatkowo dostosowała swoje ustawodawstwo do unijnego dorobku prawnego w dziedzinie rolnictwa ekologicznego. Monteorganica przeprowadza kontrole i dokonuje certyfikacji w zakresie rolnictwa ekologicznego zgodnie z wymogami normy MEST EN ISO/IEC 17065: 2020. Co więcej, dwa laboratoria uzyskały akredytację do przeprowadzania analiz na potrzeby produkcji ekologicznej. UE podkreśla znaczenie, jakie dla rolnictwa ekologicznego ma zapewnienie skutecznego systemu kontroli; zaznacza, jak ważne jest, by właściwy organ sprawował nadzór w tym zakresie od momentu przystąpienia Czarnogóry do UE.

* * *

W związku z powyższym UE odnotowuje, że na obecnym etapie rozdział ten nie wymaga dalszych negocjacji.

UE podkreśla, że będzie wyjątkowo bacznie monitorować wszystkie szczególne kwestie wspomniane powyżej z myślą o zapewnieniu dalszego wzmocnienia zdolności administracyjnych Czarnogóry, jej zdolności do wdrażania i egzekwowania unijnego dorobku prawnego dotyczącego tego rozdziału, w szczególności jeśli chodzi o agencję płatniczą, ZSZiK, wspólną organizację rynków i wszelkie interwencje w ramach WPR. UE podkreśla, jak ważne są ciągłe i trwałe wysiłki, które są konieczne, aby zapewnić pełne dostosowanie do czasu przystąpienia. Należy zwrócić szczególną uwagę na powiązania między niniejszym rozdziałem a innymi rozdziałami negocjacyjnymi. Ostatecznej oceny zgodności czarnogórskiego ustawodawstwa z unijnym dorobkiem prawnym i zdolności wprowadzania w życie tego dorobku będzie można dokonać dopiero na późniejszym etapie negocjacji. UE zachęca Czarnogórę, aby oprócz wszelkich informacji, których UE może wymagać do celów negocjacji w sprawie przedmiotowego rozdziału i które należy przedstawić konferencji, regularnie przekazywała Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia szczegółowe informacje pisemne na temat postępów we wdrażaniu unijnego dorobku prawnego.

Uwzględniając wszystkie wymienione powyżej kwestie, UE, w razie konieczności, powróci do tego rozdziału we właściwym czasie.

UE odnotowuje, że w swoich stanowiskach negocjacyjnych AD 2/16 CONF-ME 2 oraz AD 19/25 CONF-ME 6 Czarnogóra akceptuje unijny dorobek prawny dotyczący rozdziału 11 obowiązujący na dzień 1 września 2025 r. UE odnotowuje także, że Czarnogóra zadeklarowała, że będzie kontynuowała proces dostosowywania swojego ustawodawstwa do unijnego dorobku prawnego i będzie gotowa do wprowadzenia go w życie przed datą przystąpienia do Unii Europejskiej; występuje jednak z szeregiem wniosków o zastosowanie środków przejściowych i o odstępstwa.

Ponadto UE przypomina, że między 1 września 2025 r. a datą przystąpienia mogą wejść w życie nowe akty prawne stanowiące część unijnego dorobku prawnego dotyczącego tego rozdziału.

PROJEKT – ZMIANY PRAWNE WYNIKAJĄCE ZE WSPÓLNEGO STANOWISKA UE

Akt dotyczący warunków przystąpienia Republiki Czarnogóry oraz dostosowań w Traktacie o Unii Europejskiej, Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej i Traktacie ustanawiającym Europejską Wspólnotę Energii Atomowej

ARTYKUŁ [XX]

Rada, stanowiąc większością kwalifikowaną na wniosek Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może wprowadzić dostosowania do postanowień niniejszego Aktu odnoszących się do wspólnej polityki rolnej, które mogą okazać się niezbędne w wyniku zmiany przepisów unijnych, w tym przyjęcia nowych przepisów. Takie dostosowania mogą być wprowadzone przed dniem przystąpienia.

ARTYKUŁ [XX]

Jeżeli dla ułatwienia przejścia z systemu istniejącego w Czarnogórze na system wynikający z zastosowania wspólnej polityki rolnej na warunkach określonych w niniejszym Akcie, niezbędne są środki przejściowe, Komisja przyjmuje takie środki zgodnie z procedurą, o której mowa w art. 229 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007¹, w związku z art. 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. ustanawiającego przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję² lub też zgodnie z odpowiednią procedurą określoną w mających zastosowanie przepisach. Środki przejściowe, o których mowa w niniejszym artykule, mogą być przyjmowane przez okres trzech lat, licząc od dnia przystąpienia, a ich stosowanie jest ograniczone do tego okresu. Rada, stanowiąc jednomyślnie na wniosek Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może przedłużyć ten okres.

¹ Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 671.

² Dz.U. L 55 z 28.2.2011, s. 13.

W razie potrzeby, środki przejściowe, o których mowa w akapicie pierwszym, mogą być przyjmowane również przed dniem przystąpienia. Środki te są przyjmowane przez Radę, stanowiącą większość kwalifikowaną na wniosek Komisji, lub – jeżeli mają wpływ na instrumenty pierwotnie przyjęte przez Komisję – są one przyjmowane przez Komisję zgodnie z procedurami wymaganymi do przyjęcia danych instrumentów.

Wykaz, o którym mowa w art. [xx] Aktu przystąpienia: dostosowania do aktów przyjętych przez instytucje

[X.] ROLNICTWO

32013R1308: **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013** z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 671–854).

(a) W załączniku VII wprowadza się następujące zmiany:

a. w załączniku III pkt 2 dodaje się podpunkt w brzmieniu:

„(xvii) kajmak;”;

b. w dodatku I wprowadza się następujące zmiany:

i. w pkt 2 dodaje się podpunkt w brzmieniu:

„(i) w Czarnogórze: obszary uprawy winorośli położone w regionie Nudo;”;

ii. w pkt 4, dodaje się literę w brzmieniu:

„h) w Czarnogórze: obszary uprawy winorośli położone w następujących podregionach:

- w regionie Crnogorski basen Skadarskog jezera: Crmnica, Podgorički, Bjelopavlići, Riječka nahija, Katunska nahija, Kući, Piperi;
- w regionie Pobrzeże Czarnogórskie (*Crnogorsko primorje*): Ulcinj, Zatoka Kotorska, Bar-Budva.”;

32021R2115: **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115** z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013 (Dz.U. L 435 z 6.12.2021, s. 1–186).

(a) W art. 92 dodaje się ustęp w brzmieniu:

„3. W odniesieniu do Czarnogóry co najmniej 3% określonego w załączniku XI całkowitego wkładu EFRROW w plan strategiczny WPR rezerwuje się na projekt LEADER.

W całym okresie realizacji czarnogórskiego planu strategicznego WPR całkowite wydatki EFRROW na rozwój obszarów wiejskich inne niż na projekt LEADER określone w planie finansowym zgodnie z art. 112 ust. 2 lit. a) nie przekraczają 97% całkowitego wkładu EFRROW w plan strategiczny WPR określonego w załączniku XI. Ten pułap finansowy, po zatwierdzeniu przez Komisję zgodnie z art. 118 lub art. 119, stanowi pułap finansowy określony w prawie Unii.”;

(b) w art. 96 ust. 2 dodaje się akapit w brzmieniu:

„W odniesieniu do Czarnogóry i przez pierwsze trzy lata składania wniosków następujące po przystąpieniu, * odsetek ten jest ograniczony do maksymalnie 30% kwoty określonej dla Czarnogóry w załączniku IX.”;

**w zależności od dokładnej daty przystąpienia, lata składania wniosków będą musiały zostać określone w ostatecznym tekście.*

(c) w art. 97 dodaje się ustęp w brzmieniu:

„1a. Na zasadzie odstępstwa od przepisów ust. 1 następujący odsetek przydziałów określonych w załączniku IX dla Czarnogóry rezerwuje się na ekoschematy, o których mowa w tytule III rozdział II sekcja 2 podsekcja 4:

- co najmniej 10% przydziału na rok kalendarzowy przystąpienia Czarnogóry,
- co najmniej 15% przydziału na pierwszy rok kalendarzowy następujący po roku kalendarzowym przystąpienia Czarnogóry,
- co najmniej 20% przydziału na drugi rok kalendarzowy następujący po roku kalendarzowym przystąpienia Czarnogóry.”;

(d) w art. 118 ust. 1 dodaje się akapit w brzmieniu:

„Czarnogóra przedkłada Komisji projekt planu strategicznego WPR o treści, o której mowa w art. 107, najpóźniej dnia [dd mm rr].”;

(e) w załączniku III wprowadza się następujące zmiany:

a. w pozycji dotyczącej „GAEC 2” dodaje się przypis w brzmieniu:

„1bis W swoim planie strategicznym WPR Czarnogóra może przewidzieć, że ta norma GAEC będzie miała zastosowanie dopiero od roku składania wniosków* następującego po roku przystąpienia. W takim przypadku Czarnogóra wykazuje, że opóźnienie to jest konieczne do ustanowienia systemu zarządzania zgodnie ze szczegółowym planem.”;

- b. w pozycjach dotyczących „SMR 1”, „SMR 2”, „SMR 3” i „SMR 4” dodaje się przypis w brzmieniu:

„1bis W swoim planie strategicznym WPR Czarnogóra może przewidzieć, że ten wymóg SMR będzie miał zastosowanie dopiero od trzeciego roku składania wniosków* następującego po roku przystąpienia. W takim przypadku Czarnogóra wykazuje, że opóźnienie to jest konieczne do ustanowienia systemu zarządzania zgodnie ze szczegółowym planem.”;

- c. w pozycji dotyczącej „GAEC 8” dodaje się przypis w brzmieniu:

„1bis W swoim planie strategicznym WPR Czarnogóra może przewidzieć, że ta norma GAEC będzie miała zastosowanie dopiero od roku składania wniosków* następującego po roku przystąpienia. W takim przypadku Czarnogóra wykazuje, że opóźnienie to jest konieczne do ustanowienia systemu zarządzania zgodnie ze szczegółowym planem.”.

**w zależności od dokładnej daty przystąpienia, lata składania wniosków będą musiały zostać określone w ostatecznym tekście.*

ZAŁĄCZNIK [XX]

Wykaz, o którym mowa w art. [XX] Aktu przystąpienia: inne postanowienia stałe

[X.] ROLNICTWO

a) **Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, część trzecia tytuł III „Rolnictwo i rybołówstwo”**

1. Zapasy publiczne utrzymywane przez Czarnogórę w dniu przystąpienia i wynikające z jej polityki wspierania rynku zostają przejęte przez Unię według wartości wynikającej z zastosowania art. 3 ust. 1 lit. e) rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 906/2014 uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do wydatków w zakresie interwencji publicznej³. Zapasy te są przejmowane jedynie pod warunkiem, że w dniu przystąpienia w Unii przeprowadza się interwencję publiczną w zakresie odnośnych produktów i że zapasy te odpowiadają wymogom interwencji unijnej.
2. Czarnogóra jest obciążana płatnościami do budżetu UE z tytułu wszelkich zapasów, prywatnych lub publicznych, znajdujących się w swobodnym obrocie w Czarnogórze w dniu przystąpienia, przekraczających poziom, który może być uważany za normalne przeniesienie zapasów.

Kwota płatności ustalana jest na poziomie, który odzwierciedla koszty związane ze skutkami nadmiernych zapasów na rynkach produktów rolnych.

Poziom nadmiernych zapasów powinien być określony dla każdego produktu z uwzględnieniem cech każdego produktu i odnośnych rynków lub prawodawstwa UE mającego zastosowanie do tego produktu.

³ Dz.U. L 255 z 28.8.2014, s. 1–17 oraz Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 549–607.

3. Zapasy, o których mowa w ust. 1, odejmuje się od wielkości przekraczającej normalne przeniesienie zapasów.
4. Komisja wprowadza i stosuje uzgodnienia opisane w ust. 1–3 zgodnie z procedurą określoną w art. 103 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2116 z dnia 2 grudnia 2021 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej⁴ lub, w stosownych przypadkach, zgodnie z procedurą, o której mowa w art. 19 i 20 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007⁵, lub właściwą procedurą komitetową określoną w mających zastosowanie przepisach.

b) **Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, część trzecia tytuł VII rozdział 1 „Reguły konkurencji”**

Bez uszczerbku dla procedur dotyczących istniejącej pomocy określonych w art. 108 TFUE, programy pomocy i pomoc indywidualną przyznawaną w odniesieniu do działalności związanej z produkcją produktów wymienionych w załączniku I do TFUE, z wyjątkiem produktów rybołówstwa i produktów pochodnych, i handlem nimi, stosowane w nowym państwie członkowskim przed dniem przystąpienia i mające nadal zastosowanie po tym dniu, uznaje się za istniejącą pomoc w rozumieniu art. 108 ust. 1 TFUE, pod warunkiem że spełniony jest następujący warunek:

- Komisja zostaje powiadomiona o środkach pomocy przed dniem przystąpienia. Powiadomienie to zawiera informację na temat podstaw prawnych w odniesieniu do każdego ze środków. W przypadku istniejących środków pomocy oraz planów udzielenia lub zmiany pomocy, o których Komisja została powiadomiona przed dniem przystąpienia, za datę powiadomienia Komisji uznaje się dzień przystąpienia. Komisja publikuje wykaz tych rodzajów pomocy.

⁴ Dz.U. L 435 z 6.12.2021, s. 187–261.

⁵ Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 671.

Takie środki pomocy uznaje się za pomoc „istniejącą” w rozumieniu art. 108 ust. 1 TFUE przez okres trzech lat, licząc od dnia przystąpienia.

W razie potrzeby Czarnogóra zmodyfikuje te środki pomocy w celu zapewnienia zgodności z wytycznymi stosowanymi przez Komisję, najpóźniej przed końcem trzeciego roku, licząc od dnia przystąpienia. Po tym terminie każda pomoc, która jest niezgodna z tymi wytycznymi, jest uznana za nową pomoc.

ZAŁĄCZNIK []

Wykaz, o którym mowa w art. [] Aktu przystąpienia: środki przejściowe

[X.] ROLNICTWO

32024R1143: **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1143** z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie oznaczeń geograficznych w odniesieniu do wina, napojów spirytusowych i produktów rolnych oraz gwarantowanych tradycyjnych specjalności i określeń jakościowych stosowanych fakultatywnie w odniesieniu do produktów rolnych, zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1308/2013, (UE) 2019/787 i (UE) 2019/1753 oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1151/2012 (Dz.U. L, 2024/1143, 23.4.2024, s. 66).

W art. 92 dodaje się ustęp w brzmieniu:

- „3. W przypadku nowego przystępującego państwa członkowskiego krajowa ochrona oznaczeń geograficznych stosowana w dniu przystąpienia wygasa w dniu [rok po wejściu w życie Aktu przystąpienia].

Do dnia, o którym mowa w akapicie pierwszym, nowe przystępujące państwo członkowskie może przedkładać Komisji, bez zastosowania art. 10 niniejszego rozporządzenia, wnioski o rejestrację wszystkich oznaczeń geograficznych, które są już objęte ochroną na mocy prawa krajowego.

W przypadku gdy wniosek, o którym mowa w akapicie drugim, zostaje przedłożony Komisji, ochrona krajowa wygasa w dniu podjęcia decyzji o rejestracji na mocy art. 21 niniejszego rozporządzenia. W przypadku odrzucenia wniosku o rejestrację ochrona krajowa nadal trwa do czasu wykorzystania wszystkich środków zaskarżenia.

W przypadku gdy po zakończeniu procesu, o którym mowa w niniejszym ustępie, dana nazwa nie zostanie zarejestrowana na mocy niniejszego rozrządzenia, za skutki takiej ochrony krajowej wyłączną odpowiedzialność ponosi dane państwo członkowskie. W stosownych przypadkach po wygaśnięciu ochrony krajowej dane państwo członkowskie niezwłocznie zwraca się o cofnięcie rejestracji danego oznaczenia geograficznego w rejestrze międzynarodowym Biura Międzynarodowego.”;

32019R1753: **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1753** z dnia 23 października 2019 r. w sprawie działań Unii po jej przystąpieniu do Aktu genewskiego Porozumienia Lizbońskiego w sprawie nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych (Dz.U. L 271 z 24.10.2019, s. 1–11).

Dodaje się artykuł w brzmieniu:

„Artykuł 11a

Przepisy przejściowe dotyczące nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych pochodzących z nowych przystępujących państw członkowskich, które są członkami aktu genewskiego

1. Państwa członkowskie, które przystąpiły do Unii po przystąpieniu do aktu genewskiego, wyznaczają Komisję lub Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej, w ramach ich odpowiednich kompetencji, jako jedyny właściwy organ, o którym mowa w art. 3 aktu genewskiego.
2. W odniesieniu do każdej nazwy pochodzenia lub oznaczenia geograficznego pochodzących z państwa członkowskiego, o którym mowa w ust. 1, i zarejestrowanych w rejestrze międzynarodowym, w odniesieniu do produktów wchodzących w zakres stosowania rozporządzenia (UE) 2024/1143 lub rozporządzenia (UE) 2023/2411, ale niechronionych na mocy żadnego z tych rozporządzeń, dane państwo członkowskie, na podstawie wniosku osoby fizycznej lub prawnej, o których mowa w art. 5 ust. 2 ppkt (ii) aktu genewskiego, lub beneficjenta określonego w art. 1 ppkt (xvii) aktu genewskiego, lub z własnej inicjatywy, dokonuje oceny, czy wystąpić z wnioskiem o:

a) rejestrację tej nazwy pochodzenia lub tego oznaczenia geograficznego na podstawie odpowiedniego rozporządzenia; lub

b) cofnięcie rejestracji tej nazwy pochodzenia lub tego oznaczenia geograficznego w rejestrze międzynarodowym.

To państwo członkowskie powiadamia Komisję o wyborze, o którym mowa w akapicie pierwszym, i składa stosowny wniosek do dnia [rok po wejściu w życie aktu przystąpienia].

W sytuacjach, o których mowa w akapicie pierwszym lit. a), wniosek o rejestrację dotyczy chronionej nazwy pochodzenia lub chronionego oznaczenia geograficznego, które są identyczne z nazwą pochodzenia lub oznaczeniem geograficznym zarejestrowanymi w rejestrze międzynarodowym.

Jeżeli w określonym terminie nie zostanie złożony żaden wniosek o rejestrację lub jeżeli wniosek o rejestrację na podstawie mającego zastosowanie rozporządzenia zostanie odrzucony, a powiązane z tym środki administracyjne i środki zaskarżenia zostaną wykorzystane, dane państwo członkowskie niezwłocznie zwraca się o cofnięcie rejestracji tej nazwy pochodzenia lub tego oznaczenia geograficznego w rejestrze międzynarodowym.”.
